

Відтак, для зниження рівня злочинності неповнолітніх слід докладати всіх зусиль щодо усунення причин та умов, які визначають формування протиправних установок, дезадаптації, девіантної поведінки тощо. Для того, щоб людина поводи́ла себе правомірно, вона повинна на ранніх етапах розвитку прийняти базові соціальні цінності, засвоїти основні норми і способи правомірної поведінки, які в свою чергу повинні виходити із сім'ї, близького оточення, школи. Лише на цій основі у молодих хлопців і дівчат можуть бути сформовані позитивні уявлення та оцінки щодо правомірної, соціально прийнятної поведінки.

Список використаних джерел

1. Єнікєєв М.І. Основи загальної та юридичної психології: підручник / за ред. М.І. Єнікєєв. М.: Юрист, 1997. 631 с.
2. Дефекти правової соціалізації. URL: <http://um.co.ua/11/11-4/11-49753.html>.

Ліпінська Крістіна Ігорівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший науковий
співробітник наукової лабораторії з
проблем психологічного забезпечення та
психофізіологічних досліджень Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук *Галустян О. А.*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

На сучасному етапі розвитку нашої держави проблема збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді належить до найбільш актуальних питань. Останнім часом в Україні спостерігається стійка тенденція до погіршення стану здоров'я молоді, відхилення у стані здоров'я визначаються медиками майже у 90% студентів, серед яких більше половини мають незадовільний фізичний стан [1].

Європейська кредитно-модульна трансферна система (ECTS), прийнята у вищих навчальних закладах України, висуває достатньо високі вимоги до студентів, які розпочали своє навчання у вузі [8, с. 62]. Адаптація студента до умов навчання у вищій являє собою складний багаторівневий соціально-психологічний процес і супроводжується значним напруженням компенсаторно-приспосувальних систем організму. Встановлено, що перехід до нових соціальних умов, особливо у перші роки навчання, викликає активну мобілізацію, а потім виснаження психічних і фізичних резервів організму студентів, приводить до погіршення стану здоров'я [6, с. 18; 7, с. 48].

Дослідження свідчать про суттєве збільшення кількості осіб із провісниками депресивних та іпохондричних станів в процесі психологічної адаптації студентів до умов та характеру навчання за стандартами ECTS [8, с. 66]. Виявлено, що схильність до надлишкової тривожності, навіть у здорових людей, супроводжується максимумом порушень вегетативної нервової системи (ВНС) як у спокої, так і при впливі різних стимулів (стресів, розумового напруження), що у кінцевому підсумку може привести до розвитку патологічного «психовегетативного синдрому» [5, с. 101].

Тривожність – підвищена схильність людини переживати занепокоєння в будь-яких ситуаціях життя, у тому числі й тоді, коли причин для цього немає. Тривожна людина відрізняється від малотривожної тим, що в неї занадто часто виникають зв'язані з занепокоєнням емоційні переживання: острах, побоювання, страхи. Їй здається, що багато чого з того, що її оточує, несе в собі погрозу для її власного «Я». Поняття тривожності близько до поняття нейротизму (Г. Айзенк). Невротики схильні до депресивних станів навіть у звичайних ситуаціях життя [2, с. 86].

Тривожність – це індивідуально-психологічна особливість, що складається з підвищеної схильності відчувати занепокоєння у різних життєвих ситуаціях. Змістом її є почуття невизначеності та безпорадності. Основними ознаками тривожності є: специфічне почуття неприємного; усвідомлення цього переживання; відповідні соматичні реакції, що проявляються фізіологічними симптомами. Виділяють такі види тривожності на основі ситуацій, пов'язаних: з процесом навчання – навчальна тривожність; зі спілкуванням – міжособистісна; з уявленням про себе – самооцінююча тривожність. Щодо форм тривожності, то вони є відкриті та закриті. Відкриті форми: гостра нерегульована тривожність; регульована і компенсуюча тривожність; культивує тривожність. Закриті форми тривожності названі «масками». Розрізняють ще й два типи тривожності: агресивно-тривожний та залежно-тривожний типи, що проявляються у її різних формах.

Студентський вік, за визначенням Б.Ананьєва, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини. Вища освіта спричиняє величезний вплив на психіку людини, розвиток її особистості, формує склад мислення, який характеризує професійну спрямованість особистості. Умови теоретичного й практичного навчання є своєрідним полігоном для тренування адекватних реакцій на різноманітні стимули соціального та фізичного середовища. Для успішного навчання у вищому навчальному закладі необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, ерудованості, широти інтересів, рівня володіння певним колом логічних операцій тощо. При деякому зниженні цього рівня можлива компенсація за рахунок підвищеної мотивації або працездатності, наполегливості, ретельності і акуратності в навчальній діяльності [4, с. 202].

В процесі професійного становлення студентів вузу проявляються та розвиваються їх індивідуальні якості. Одним з актуальних показників емоційної сфери студента являється рівень тривожності. Дослідження показують, що підвищений рівень тривожності може негативно сказатись на ефективності освітньої траєкторії майбутнього спеціаліста [3, с. 42].

Причинами виникнення тривожності можуть бути як біологічні фактори спадковості, здоров'я, зовнішнього світу, так і соціальні – негативний життєвий досвід, педагогічна запущеність, порушення у взаємовідносинах з батьками, вчителями, однолітками. Відповідно до думки спеціалістів в області психології та педагогіки, серед причин, які викликають підліткову та юнацьку тривожність, на першому місці знаходяться – погані відносини з батьками та невірний підхід дорослих до виховання дитини [9, с. 12]. Дуже часто дорослі продовжують ставитись до дітей, які подорослішали, не враховуючи їх вікові зміни, продовжують бачити в підлітку несамостійну, не маючу власної думки, зі слабким розумовим розвитку дитину. В цьому віці діти очікують від дорослих скоріше дружньої участі в їх житті, в той час як дорослі як і раніше пропонують їм роль «всемогучих» батьків, ускладнюючи, а іноді навіть і позбавляючи їх можливості розвитку (дорослішання). Опинившись в соціумі за межами сім'ї, підлітки продовжують користуватися звичними моделями поведінки «маленької дитини», що не співпадає з очікуваннями та правилами поведінки в широкому суспільстві. В результаті чого виникає стан очікування невдач в соціальній взаємодії, тобто тривожність [9, с. 13].

Ч. Спілбергер виділяє ситуативну та індивідуальну тривожність. В будь-якої людини в очікуванні можливих неприємностей та ускладнень може виникнути ситуативна тривожність, які здатна підіграти позитивну роль. Така тривожність виступає таким собі мобілізуючим механізмом, який дозволяє людині серйозно та відповідально підійти до вирішення виникаючих проблем. Іноді людина перед серйозними обставинами демонструє безалаберність та безвідповідальність, що пояснюються зниженим рівнем ситуативної тривожності.

Проявляє індивідуальну тривожність, людина схильна до постійних переживань тривоги в різноманітних життєвих ситуаціях, навіть в тих, який об'єктивно до цього не схилиються. Людина з підвищеним рівнем індивідуальної тривожності відчуває постійний стан страху, невизначене відчуття загрози; будь-яка подія сприймається нею як неблагоннадійна та небезпечна.

Тривожність у студентів частіше за все проявляється на першому і останньому курсах. Розвиток соціальної ролі студента на різних курсах має певні особливості. Студенти першого курсу вирішують задачі адаптації до студентських форм колективного життя. Поведінка відрізняється високим ступенем конформізму. Відмічаються немотивований ризик та неуміння прогнозувати наслідки власних дій.

Зазвичай, у першокурсників висока тривога може бути пов'язана з процесом адаптації до умов навчання у вузі, а також з особливостями проживання в місті та умовах гуртожитку, переживання розлуки з близькими родичами, атестацією на першу сесію.

Підвищена тривожність заважає досягнення поставлених цілей, робить студента неконкурентоздатним в професійній сфері. Люди з високим рівнем тривожності можуть відчувати сильне хвилювання, яке в психології визначається як «екзаменаційна валідність» та «параліч діяльності». Екзаменаційна валідність – надмірне хвилювання в широкому колі ситуацій, які сприймаються на стільки значимо, що перешкоджають успішному проходженню цих ситуацій. Параліч діяльності пов'язаний зі страхом скоєння помилки, який доходить до рівня, коли найкращим виходом з проблеми являється бездіяльність. Студентам з високим рівнем тривожності рекомендується зниження суб'єктивної значимості ситуацій, перенос акценту на осмислення діяльності та формування почуття впевненості в успіху [9, с. 13].

На думку Ч. Спілбергера, причиною підвищення рівня ситуативної тривожності в першокурсника можуть стати нові форми навчання (лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні роботи), а також нові форми контролю знань (курсова робота, залікова та екзаменаційна сесія).

Рівень тривожності студента впливає на його емоційний світ, поведінку, індивідуальне вдосконалення, на процес професійного становлення. Розширення інформованості представників професорсько-викладацького складу вузу про рівень тривожності їх студентів продуктивно для рефлексії та вдосконалення здійснюваного освітнього процесу [10, с. 89].

Таким чином, стан тривожності є результатом негативного соціального досвіду та причиною виникнення складностей в поведінці та діяльності людини. Студенти, які мають високий рівень тривожності часто невпевнені в собі, замкнуті, сором'язливі, некомунікабельні. Зазвичай, такі студенти самотні. Підвищений рівень тривожності може свідчити про недостатність емоційного пристосування до ситуації, в якій знаходиться студент.

Список використаних джерел

1. Про рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Молодь за здоровий спосіб життя»: постанова Верховної Ради України № 2992-VI від 3 лютого 2011 р. URL: www.rada.gov.ua.

2. Артюхова Т. Ю. Психологические механизмы коррекции состояния тревожности личности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Т.Ю. Артюхова. – Новосибирск, 2000. – 197 с.

3. Астапов В.М. Феномен тревоги с позиции функционального подхода : автореф. дис. ... д-ра психолог. наук: 19.00.13 / В.М. Астапов. – М., 2002. – 42 с.
4. Безруких М.М. Проблемные дети / М. Безруких // М., 2000. – 308 с.
5. Вегетативные расстройства: Клиника, диагностика, лечение. / Под ред. А.М. Вейна. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2003. – 752 с.
6. Глазков Е. О. Особливості психологічної адаптації студентів при навчанні у вищому навчальному закладі / Е. О. Глазков // Укр. журнал екстремальної медицини імені Г.О. Можаяєва. – 2012. – Том 13. – № 1. – С. 18–21.
7. Изучение образа жизни, состояния здоровья и успеваемости студентов при интенсификации образовательного процесса / Агаджанян Н.А., Миннибаев Т.Ш., Северин А.Е. [и др.] // Гигиена и санитария. – 2005. – № 3. – С. 48–52.
8. Коробчанський В. О. Гігієнічна оцінка впливу кредитно-модульної системи навчання на функціональний стан студентів вищих медичних навчальних закладів / В. О. Коробчанський, О. Г. Резніченко // Укр. журнал з проблем медицини праці. – 2010. – Т. 3. – № 23. – С. 62–66.
9. Маслова Т.М. Динамика тревожности студентов вуза в процессе их профессионального становления / Т.М. Маслова // Вектор науки Тольяттинск. гос. ун-та. – 2014. – № 4. – С. 168–171.
10. Оцінка стану соматичного та психічного здоров'я студентів вищих учбових закладів при адаптації до учбового процесу / Гончаренко М. С., Пасинок В.Г., Новікова В.Е. [та ін.] // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 12–15.

Рукоманова Дар'я Олександрівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри
юридичної психології Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор ***Охріменко І. М.***

ПСИХОЛОГІЯ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛОГО

Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією під час досудового розслідування кримінального правопорушення є допит. Оскільки він здійснюється при безпосередньому спілкуванні з конкретною особою, основне значення тут має пізнавальна та комунікативна діяльність слідчого.

З огляду на існування суттєвої різниці в соціальному та кримінально-процесуальному статусі допитуваних осіб (потерпілий,